

Dialogguide

Digital hverdag

Materiale til refleksiv digital dannelse
til folkeskolens ældste klasser.

Om undervisning i Digital Dannelse

Undervisningsmaterialet
inviterer de unge til
dialog og refleksion over,
hvad der er god digital
dannelse.

Materialet følger
anbefalingerne fra Børns
Vilkår og Dansk Medie
Råd 2019.

Undervisningsmaterialet er udarbejdet af Jarl Mengers
Andersen og Anna de Boer fra Digital Ung, Biblioteket
Frederiksberg.

Guide til dialog – digital hverdag

Dialogguiden guider underviseren i dialogen med eleverne gennem forslag til spørgsmål og aktuelle eksempler. Den understøtter PowerPoint-præsentationen Digital hverdag sammen med drejebogen, som giver overblik over modulets opbygning. For at gøre det let at bruge guiden er dialog, underviser fortæller og opgaver markeret med hver sin farve:

	Underviser fortæller
	Spørgsmål og dialog
	Opgaver

Slide 1: Forsiden

Buffer, mens underviseren sætter op og gør klar.

Slide 2: Program

 Underviseren fortæller:

- I dag kommer vi ind på emner, som I også ved en del om.
- Kom med jeres eksempler — de er vigtige.
- Der er ikke noget, der er rigtigt eller forkert.

Dagens program

- Hvad er digital dannelse?
- Hvad vil det sige, at noget er offentligt og privat?
- Billeder på sociale medier — hvad må man dele?
- Hvordan påvirker skærme vores hverdag?
- Hvorfor er det så fedt at bruge sin telefon?

Slide 3: Hvad betyder digital dannelse?

Overgang: Først skal vi undersøge, hvad digital dannelse betyder.

? Spørgsmål:

- Hvis vi starter med ordet dannelse — hvad betyder det?
- Har I eksempler på, hvordan man kan være godt dannet?
- Hvor lærer man dannelse henne?
- Hvad betyder så digital dannelse?
- Har I eksempler på god digital dannelse?
- Har I eksempler på dårlig digital dannelse?

Underviser fortæller:

- Vores sociale dannelse har udviklet sig over mange århundreder.
- For 100 år siden var dannelse noget andet, end det er i dag.
- Internettet har kun været udbredt blandt almindelige mennesker i 20 år.
- Det er ikke ret lang tid til at finde ud af, hvad der er god digital dannelse .
- Derfor er vi stadig ved at finde ud af sammen, hvad der er god digital dannelse.
- Fordi vi stadig er ved at finde ud af det – er I også med til at finde svaret på, hvad der er god digital dannelse.

Opsamling: Byd ind. Jeres holdninger er også vigtige for at finde ud af, hvad der er god digital dannelse.

Slide 4: Offentlig versus privat

Overgang: I denne øvelse har vi fokus på, hvad der kendetegner det offentlige rum og det private rum. Det er også et område, der er i konstant forandring.

Underviser fortæller:

- Der er forskel på, hvordan det forventes, at vi opfører os i forskellige situationer.
- Der er noget man gør i et offentligt rum, og noget, man gør i et privat rum.

 Spørgsmål:

- Hvad kendetegner det offentlige rum?
- Hvad kendetegner det private rum?

 Opgave:

- Papir med rumdeler uddeles til eleverne.
- Oppe på skærmen står nu forskellige situationer. Dem skal eleverne fordele i de to cirkler. Eleverne arbejder selv med opgaven i 5 minutter.
- De to cirkler tegnes på tavlen og underviser gennemgår situationerne fra skærmen med klassen. Eleverne argumenterer frem og tilbage, og de forskellige situationer fordeles i cirklerne på tavlen.

 Spørgsmål til opgave:

- Hvor hører denne situation til – i det offentlige rum eller i det private rum?
- Hvorfor hører den til der?
- Ville dine forældre være enige i det? Hvorfor tror du, de har en anden opfattelse af den situation?

 Opgave om sociale medier: Underviser tegner en ny cirkel, under de to cirkler, som hedder sociale medier. Spørgsmål til opgave:

- Hvilke af de situationer, vi har snakket om, ville I dele på de sociale medier?
- Hvorfor kan man godt dele den situation, som du nævner? Hvorfor kan man ikke dele den situation?
- Ville dine forældre være enige i det? Hvorfor tror du, de har en anden opfattelse af, om man må dele den situation?
- Hvad er god digital dannelse i forhold til at ligge private situationer på de sociale medier?

Opsamling:

- Grænsen mellem, hvad der er offentligt og privat, er ikke så tydelig online.
- Folk har forskellige holdninger til, hvor græsen skal være – måske især på tværs af aldersgrupper.

Slide 5: Deling af billeder

Overgang: Der er regler for, hvad man må dele og ikke dele i forhold til lovgivning om retten til privatliv.

Underviseren fortæller:

- Overordnet set findes der to slags billeder, man kan tage: portrætbilleder og situationsbilleder.
- Situationsbilleder viser en aktivitet eller en situation som fx en koncert eller en fodboldkamp.
- Portrætbilleder viser billeder af en eller flere personer. Det kunne fx være et pasbillede, et klassebillede eller en selfie.

Spørgsmålet er, hvad må man dele:

- Som udgangspunkt må du *ikke* dele portrætbilleder uden tilladelse.
- Situationsbilleder må du i mange tilfælde gerne dele, men det kræver, at billedet har et klart formål, at der er fokus på situationen og ikke personerne og at de personer, der er på billedet, ikke føler sig udstillet.
- Vi anbefaler, at du altid spørger om lov, før du deler billeder af andre.

Derudover skal man være bevidst om:

- Der skal være et klart formål med, at du deler et billede – og billederne skal være harmløse.
- Personerne på billedet må ikke føler sig udstillet, udnyttet eller krænket i fx markedsføringsøjemed.
- Der er bestemte situationsbilleder, som aldrig må deles uden tilladelse. Det er billeder taget på arbejde, i en forretning, på en bar og natklub eller lignende steder. Disse steder er private for virksomhederne – og de må bestemme, om billeder fra deres virksomheder må deles.

–

Spørgsmål:

- Har nogen delt portrætbilleder af jer uden at spørge?
- Har I selv delt billeder af andre uden at spørge?
- Hvordan ville det være at gå hen og spørge om tilladelse hos dine venner, inden du deler et billede af dem?
- Hvor mange billeder ligger I generelt op om dagen? Inkl. Snapchat.
- Hvor mange er portrætbilleder?
- Hvor mange er situationsbilleder?
- Vi brugte tidligere ordet "krænket". Hvad betyder krænket?
- Kan I forestille jer nogle situationer, hvor folk ville føle sig krænkede, hvis der blev taget billeder af dem?

Opgave:

- Eleverne gennemgår billederne fra Red Barnets materiale SikkerChat.
- De sidder sammen to og to og forholder sig til de forskellige billeder.
- Efter cirka fem minutter samler underviser op i klassen: Hvilke af billederne i materialet ville I dele på sociale medier, og hvilke billeder ville I ikke dele?

Opsamling: Husk at spørge, før I deler portrætbilleder af andre på sociale medier.

Slide 6: Umbrella-sagen

Overgang: Nu skal vi kigge på et eksempel, hvor det er gået galt. Umbrella-sagen har været meget omtalt i medierne – så måske I kan huske den? Den handler om, at 1004 unge er blevet sigtet for at dele børneporno.

? Spørgsmål:

- Hvor mange kan huske sagen?
- Kan I huske, hvad den drejede sig om?

Underviser fortæller:

- Sagen drejer sig om en sexvideo med unge på 15 år.
- Videoen blev delt mellem unge mange tusinde gange.
- Dem, der delte videoen, er nu sigtet for at dele og være i besiddelse af børneporno.
- Det gjorde de, fordi flere i videoen kun var 15 år gamle.
- Det er et eksempel på, at vi ikke har kontrol over de ting, der bliver delt på internettet.
- Andre kan dele billeder og video af dig, uden du ved det.

? Spørgsmål:

- Hvem gjorde noget forkert i den her sag?
- Hvad gjorde de forkert?

Underviser fortæller:

- Umbrella-sagen handler meget om digital dannelse.
- Digitaliseringen af samfundet sker så hurtigt, at det nogen gange kan være svært at vide, hvad der er rigtigt og forkert.
- Nogen gange glemmer man at tænke sig om, fordi vi er blevet vant til at dele alt på de sociale medier. Det kan få store konsekvenser, når skaden er sket.
- Samtidig er det svært for samfundet at nå at tilpasse lovgivningen, fordi udviklingen går så hurtigt.
- Når man sigter 1004 unge for børnepornografi, så skyldes det, at det for nuværende er den lovgivning, som dækker situationen bedst.

Spørgsmål:

- Er der en bedre løsning end at dømme de unge for børneporno?
- Har I andre forslag til, hvordan loven kunne se ud?

Opsamlingspointe:

- Det er vigtigt, at vi tænker over, hvad vi deler på nettet.
- Husk altid at bede om tilladelse, før du deler portrætbilleder af andre.
- Når det ligger på nettet, har du ikke kontrol over, hvem der har dine billeder længere.
- Del kun ting alle må se — også din bedstemor.

Slide 7: Ego-surfing

Overgang: Nu skal vi undersøge, hvad der egentlig ligger på nettet om jer selv, jeres familier og kendte danskere, så I får en opgave.

Opgave:

- Klassen deles i tre grupper: Gruppe 1 skal google sig selv, gruppe 2 skal google deres forældre, og gruppe 3 skal google en kendt dansk person.
- Opgaven er at finde ud af så meget så muligt om dem, der skal googles: adresse, kontaktoplysninger, fritidsinteresser og hvem de er i familie med mm.

Spørgsmål:

- Hvad fandt I ud af? Hvad overraskede jer?
- Fandt I noget, som I synes skulle væk?
- Hvordan kan man få noget fjernet fra internettet?

Eksempel

- James Gunn: Filminstruktør der instruerede filmen "Guardians of the Galaxy" blev fyret af Disney, fordi han havde nogle gamle tweets, som var stærkt upassende. Se kildehenvisning.
- En gymnasieelev kunne ikke komme med på studietur til USA på grund af gamle Facebook-opslag. Se kildehenvisning.

Opsamling:

- Hovedpointen med øvelsen er, at I skal være bevidste om, hvad I ligger på nettet.
- Det, du ligger op på en digital platform, ved du ikke, hvad der sker med.
- Andre har mulighed for at gemme det på deres computer, så det kan findes frem også senere i dit liv.

Slide 8: I gamle dage

Overgang: Nu vil vi gerne vise jer en video, som siger noget om, hvordan vi oplever digitaliseringen forskelligt fra generation til generation.

Video

? Spørgsmål:

- Kan I genkende det, de siger i videoen hos nogen i jeres familie?
- Har de samme mennesker svært ved at forstå, hvorfor I hele tiden sidder med jeres telefon?
- Giver det nogle gange konflikter?
- Hvorfor tror I, at det er svært at forstå hinanden?
- Kan I forestille jer, at vi laver en film om 50 år om jeres barndom?
- Hvad ville vi så fortælle om jer?

💬 Underviser fortæller:

- Der er sket meget siden, jeres forældre og bedsteforældre var børn.
- Derfor kan man opleve manglende forståelse fra de ældre generationer.
- Den ældre generation har ikke haft digitale redskaber hele deres liv og I må ikke dømme dem, når de ikke forstår jer.
- Omvendt skal den ældre generation ikke dømme jer, når I har telefonen fremme.

Opsamling: Husk ikke at dømme hinanden.

Slide 9: Den digitale tidslinje

Overgang: Den digitalisering, som I kender, er især sket over de sidste 20 år.

 Underviser fortæller:

- Tidslinjen viser, at det især er de sidste 20 år, at digitaliseringen har taget fart.
- I starten kunne der gå årtier mellem banebrydende digital udvikling. Nu sker det hver måned.

Opsamling: Digitaliseringen er gået så hurtigt, at det har været svært at følge med. Derfor er vi stadig ved at finde ud af, hvad der god digital dannelse.

Slide 10: Mobilregler

Overgang:

- Som I kan se på digitaliseringstidslinjen, har vi som enkeltpersoner kun været digitale i 20 år.
- Derfor er vi stadig ved at finde ud af, hvordan vi skal være sammen fysisk, når vi har digitale redskaber i hænderne hele tiden.
- Et af vores redskaber til at være digitale er smartphones.
- For at være godt digitalt dannet er det lige så vigtigt at vide, hvordan man bruger en telefon som at vide, hvornår man ikke skal bruge sin telefon.

 Spørgsmål:

- Har I mobilregler her i klassen? Har I mobilregler derhjemme?
- Hvad er fordelene ved mobilregler? Hvad er ulemperne ved mobilregler?
- Er der tidspunkter, hvor man aldrig skal have sin telefon fremme?
- Har I oplevet, at folk tjekker deres telefoner, når du er ved at fortælle noget? Hvordan er det?

Opsamling: Vi er stadig ved at lære at være sammen digitalt. I kan være med til at påvirke og beslutte, hvad der er okay, og hvad der ikke er okay.

Slide 11: Mobilvaner

Overgang: En ting er mobilregler, men når man er et sted uden regler, er man styret af sine mobilvaner.

Opgave 1:

Eleverne taler sammen to og to. Hvad er for det meste årsagen til, at du tjekker din telefon?

Opgave 2:

Eleverne svarer på syv spørgsmål i en Kahoot. Klassens svar sammenlignes med et datasæt på 6.700 gymnasieelevers svar. Find gymnasieelevernes svar i bogen LIKE. Se kildehenvisning.

Spørgsmål til Kahoot:

- Hvem har svaret X — og hvorfor?
- Hvem har svaret Y — og hvorfor?
- Gymnasieeleverne har svaret Z — hvorfor tror I det?

Opsamling: Vi er stadig ved at lære at være sammen digitalt. I kan være med til at påvirke og beslutte, hvad der er okay, og hvad der ikke er okay.

Slide 12: Multi-tasking

Overgang: Mobilvaner kan komme til at styre, hvad vi gør frem for, hvad vi burde gøre. Nogle gange kommer man fx til at tjekke sin telefon, selv om man var ved at lave noget andet. Nogle gange tjekker man faktisk telefonen uden at tænke over det.

Underviser fortæller:

- Når man laver to eller flere ting på en gang, kalder man det multitasking.
- Det er dokumenteret, at når man laver flere ting på en gang, vil kvaliteten, af det man laver, blive forværret.
- Derfor er det vigtigt at tænke over, hvornår man vil forstyrres af sin telefon
- Når man har fri i weekenden, er det okay at bruge tid på sin telefon.

- Når man skal lave noget, der kræver koncentration som lektier eller undervisning, skal man ikke forstyrres af sin telefon.
- Studier viser, at det kan tage 15–25 minutter at komme tilbage på det niveau af koncentration, man var på, før man tjekkede sin telefon.

Opsamling: Selvom man tror, det er muligt, kan man ikke lave flere ting på en gang.

Slide 13: FOMO

Overgang: FOMO – fear of missing out – dækker over angsten for at gå glip af noget. Det er også nogen gange det, der gør, at vi får lyst til at gøre flere ting på én gang.

? Spørgsmål:

- Ved I alle, hvad FOMO betyder?
- Hvorfor får man FOMO?
- Hvornår oplever I det allermest? Er der nogen her, som aldrig oplever det?

🗨 Underviser fortæller:

- FOMO har eksisteret længe før smartphones. I dag er FOMO bare blevet forstærket, fordi man nu har mulighed for at være online hele tiden.
- Når man kan være online hele tiden, kan man hele tiden gå glip af noget. FOMO kan derfor være en af de ting, der gør, at man får dårlige mobilvaner.
- Man mister koncentrationen, fordi man har fokus på for mange ting på én gang. Det gør det svært at lære noget nyt eller være tilstede.

? Spørgsmål:

- Hvordan kan man minimere multi-tasking på grund af FOMO?
- Hvordan kan I hjælpe hinanden?

Opsamling: Alle får FOMO. Hvis vi er bevidst om det, kan vi godt håndtere det.

Slide 14: Hvad betyder adfærdsdesign?

Overgang: En af grundene til, at FOMO er så stærkt på de sociale medier, er, at medierne er designet til, at vi bliver på siderne så længe som muligt.

Underviser fortæller:

- I takt med at internettet er blevet så udbredt, har udviklere fundet ud af, at jo mere tid, du bruger på deres medie — jo flere penge kan de tjene på dig.
- Derfor er sociale medier og hjemmesider generelt designet til, at du bliver der så længe så muligt.

Spørgsmål:

- Har I nogle eksempler på funktioner, der gør, at I bliver længere på et medie eller en hjemmeside?
- Hvad går funktionen ud på? Hvorfor får den dig til at blive længere?

Underviser fortæller:

- Eksempel: Netflix har sat ventetiden ned på afspilning af næste afsnit.
- Eksempel: Notifikationer som oplyser dig om, at noget nyt og spændende er sket på et af dine sociale medier.
- Eksempel: Streaks på snapchat. Hvis du ikke snapper med en ven hver dag, forsvinder flammen. Det er smart design, fordi det får dig til at bruge mediet hver dag.
- Eksempel: Likes. Du bruger tid på at tage et godt billede på Instagram, fordi det er vigtigt for dig at få mange "likes" på dine billeder.
- Like-knappen blev introduceret første gang på facebook den 10. maj 2009. Opfinderen (Rosenstein) ville gerne sprede mere positivitet på facebook – siden har han fortrudt, at han har været med til at gøre brugere afhængig af denne form for sociale bekræftelse.

Opsamling: Næste gang du får en notifikation, så husk, at den er designet til, at du bliver hængende lidt længere.

Slide 15: De sociale algoritmer

Overgang: Et andet vigtigt redskab til adfærdsdesign er algoritmer.

Underviser fortæller:

- Tidligere bestod vores feed på sociale medier af opslag fra venner i kronologisk rækkefølge. De nyeste historier var øverst.
- Siden har de sociale medier udviklet komplekse algoritmer, der kan beregne, hvad du finder interessant og dermed give dig relevant indhold i dit feed – også indhold, der ikke er fra dine venner eller noget du har liket.
- Opslagene i dit feed er ikke længere kronologiske men strategisk placeret, så du bliver ved med at scrolle videre på mediet.
- Der er folk, som du er venner med på et socialt medie, som du ikke ser indhold fra, selvom de ligger ting op. Det er fordi mediet vurderer, at du ikke vil være interesseret i det, vedkommende ligger op. Og hvis det bliver kedeligt at være på mediet, smutter du.

Spørgsmål:

- Hvad er en algoritme? Hvad kan den?
- Kender I nogle gode eksempler på en algoritme?

Underviser fortæller:

- Der er algoritmer over alt. De bruges som en digital opskrift, der beslutter, hvad der sker afhængigt af din adfærd.
- Eksempel 1: Sodavandsmaskinen: Du trykker på cola, og der kommer cola ud af automaten.
- Eksempel 2: Instagram: Du liker billeder af solnedgange og får derfor flere billeder af natur i dit feed.
- Algoritmer er *ikke* neutrale. Dem, der laver algoritmer, vil gerne tjene penge på, at du bliver længere tid på mediet.

Opsamlingspointe: Algoritmer er designet til, at vi bliver på mediet så længe så muligt. Det er det, som internetvirksomheder tjener penge på.

Slide 16: Tre gode råd

Overgang: Vi er ved at være igennem dagens program, men vi skal lave en sidste opgave.

Opgave:

- Forestil jer at en ny elev starter i klassen. Vedkommende har lige fået en smartphone og har aldrig haft en før. Vedkommende har generelt ikke særligt meget erfaring med computere eller sociale medier.
- Hvilke gode råd ville I give den nye elev omkring god digital dannelse?
- Eleverne snakker sammen to og to

Spørgsmål:

- Hvilke gode råd har I valgt til den nye elev? Hvorfor de råd?
- Hvem ville ellers have godt af at høre dem?

Opgave:

- Nu skal vi i fællesskab lave tre gode råd til klassen.
- Dem skriver vi op, så de kan hænge her i klassen.

Slide 17: Digitaliseringen er kommet for at blive

Overgang: Vi skal til at slutte for i dag...

Pointer fra i dag:

- Digitalisering går hurtigere og hurtigere og det er en del af alles hverdag.
- I skal være kritiske overfor, hvad andre indsamler af data om jer og hvad det bliver brugt til. De tjener penge på det.
- Husk at spørge før du deler – og husk kun at dele ting, som alle må se.
- De sociale medier vil gerne have, at vi bliver lidt længere. Derfor er de designet til at fastholde vores opmærksomhed så længe som muligt.
- Sociale medier og smartphones kan bruges til mange gode ting, men det er også nødvendigt at vide, hvornår man ikke skal bruge dem.

